

Beschildering en belettering van HSM lokaalspoormaterieel.

Algemeen;

Dit artikel beschrijft de beschildering en belettering van de HSM lokaalspoorserie 1200 opgemaakt t.b.v. de Museum Buurtspoorwegen (MBS) te Haaksbergen als hulp bij de restauratie van het oud HSM rijtuig nr 905 in 2003 / 2004.

Als bron is het originele bestek gebruikt van de HSM serie 1200, ook bekend onder de naam Haarlemmermeerrijtuigen. Van de vierassige werkliedenrijtuigen HSM 900 waartoe het MBS rijtuig behoort zijn in het geheel geen gegevens te vinden in het NS archief. Er is echter geen reden om aan te nemen dat deze veel af zullen wijken van de hieronder genoemde wagens.

Hier volgt een uittreksel uit het bestek van een HSM lokaalspoorrijtuig uit 1911

Er zijn meerde bestekken nagekeken op afwijkingen, maar de kleuren, biezen en opschriften bleken voor al het HSM lokaalmaterieel gelijk te zijn. Enkele dingen komen uit schildervoorschriften en/of detailtekeningen van de HSM zoals letterhoogtes en type, daken enz.

Korte omschrijving van de beschildering;

De hoofdkleur van de wagenbak is "bronsgroen", alle metalen afdeklijsten zijn zwart. Op de ontstane vakken wordt met gouden lijnen een versiering aangebracht.

Op de boven hoeken in goud de letters HSM en het rijtuig nummer (altijd zonder klasse aanduiding zoals b.v C of AB!), op de koppen alleen het rijtuignummer. Op de eindpanelen en op de panelen naast de balkondeur in goud III

Het stelbalk en onderstel is zwart, in het midden van de stelbalk in oranje HSM en het rijtuignummer. De overige opschriften zijn wit. Het dak is bedekt met lichtgeel linnen en bestrooid met wit (=geel)zand.

Exterieur;

De kleur van de buitenwanden is bronsgroen, op de paneelplaten is een versiering met gouden lijnen, 20mm breed, aangebracht volgens tekening. Alle zichtbare delen van het onderstel alsmede alle ijzeren delen van de bak, behalve de paneelplaten zijn zwart.

De afdekkastjes van de hoofdkraan en de vulkranen van de gasverlichting, de sleutels voor de sluitkranen van de stoomverwarming en de Westinghouse leiding alsmede de koppelstukken voor de luchtslangen en de trekker van de aflatklepje en de handel van de tripleklep worden rood geschilderd.

De binnenzijde van het frame, onderzijde van de vloer, onderzijde van de bordesplaat, gasketel en hekwerkstangen worden grijs geschilderd, de rest van het borden en overloopplaten zijn zwart.

Het plafond van het bordes word wit geschilderd

Het dak word bekleed met daklinnen, op de volgende wijze aangebracht;

Op het houten dak word een laag grondverf aangebracht, hierop komt een laag waterproof massa, bestaande uit twee gewichtsdelen gele oker en een gewichtsdeel waterproofvernis, met een totale dikte van 10 mm. Hierop wordt meteen het daklinnen aangebracht. Onmiddellijk na het leggen wordt het dak bestreken met waterproofvernis.

Het daklinnen wordt rondom met vertinde spijkers vastgezet. Als het dak gedroogd is wordt het bestreken met waterproofvernis bestreken en nog nat zijnde met zand bestrooid. De SGB oplossing is gewone bitumen dakbedekking te gebruiken, deze insmeren met zachte vloeibare bitumen en deze voor droging met zand te bestrooien. Dit is veel minder werk, gaat langer mee en ziet er uiterlijk hetzelfde uit.

Interieur;

Het zich boven de kroonlijst bevindende dak en vakken van kop- en scheidingswanden worden roomkleurig mat geschilderd en afgezet met bruine lijnen. Deze vakken zijn afgedekt met latten van geprofileerd iepenhout. Deze latten alsmede al het andere zichtbare houtwerk is blank geslepen en gelakt. Dit zijn onder andere lambrisering, plinten en banken van Djati hout. De paneelplaten zijn van iepenhout. De kopwand deuren worden aan de balkonzijde natuurkleurig gelakt. De vloeren worden donkerbruin geschilderd. Al het binnen het rijtuig aanwezige koperwerk is onvernikkeld, alle koper aan de buitenzijde is gepolijst. De schuifgordijnen zijn van blauw laken met ingeweven HSM initialen. De schermpijpen en kastjes voor de noodrem worden donkerbruin geschilderd gelijk aan het djatihout. De deksels van deze kastjes worden rood met witte opschriften. De stangen en de consoles van de bagagerekken worden goud gebronsd.

Belettering;

Op de beide bovenhoeken van de zijwand komt in goud HSM en het rijtuignummer (hoogte 100mm). Op de beide bovenkopwand hoeken van het rijtuig komt aan elke zijde in goud het rijtuignummer (hoogte 100mm). LET OP geen klasse aanduiding !!

Op de eindpanelen van de zijwand en naast de schuifdeur op het balkon in goud de klasseaanduiding III (hoogte 150mm).

Op de stelbalken in het midden in oranje HSM en het rijtuignummer (hoogte 100mm). Rechts naast het midden in witte letters, Westinghouse snelrem. Links van het midden, naast de meter van de gasverlichting ook in witte letters; Gas xxx Liter.

Verder in witte letters; Radstand x.xx Meter. Boven de trekker van het afblaasklepje een vierkant wit vak 100x100 mm, rechts daarvan het remteken.

Aan de linkerkzijde het rijtuiggewicht Gew. Xxxx KG, aan de rechterzijde Rev xx / xx 19xx . Al deze teksten hoogte 60mm, "zo laag mogelijk op de stelbalk te plaatsen".

Lettertype is gelijk aan dat van de NS in 1921 op de "S" na in "HSM". Deze was ronder uitgevoerd.

Emaïlle bord in het interieur;

Op de kopvakken; "HSM en het rijtuignummer", "3^e klasse", "xx zitplaatsen" .

Alleen in de niet roken afdeling komt ook het bordje "verboden te roken" hierbij.

Op de buitenzijde van de coupe onder de schuifvensters komt ook een emaille bord met "verboden te roken". Op de lambrisering onder de schuifvensters "Binnen de ramen blijven" en bij de helft van de vensters "verboden te spuwen"

Tegen de kop en tussenwanden worden metalen noodremkaarten aangebracht.

Opgemaakt door Arjen van der Donk en Maykel Kastelijn namens de Stoomtrein Goes Borsele , Oktober 2003.